

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

УДК 371.4

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

А. В. Троцько, м. Харків

Автором розкрито особливості виховної роботи в педагогічних університетах в умовах сучасних викликів, що актуалізує проблему формування соціальної позиції майбутнього вчителя. Розв'язання вказаної проблеми вимагає вирішення низки завдань: забезпечення усвідомлення студентами соціальної ролі педагога та стимулювання їхньої соціальної активності, створення сприятливої психолого-педагогічної атмосфери в освітньому середовищі університету, залучення студентів у різні види діяльності (самоуправління, волонтерська діяльність, виконання громадських доручень тощо).

Ключові слова: *майбутній вчитель, педагогічний університет, виховна робота, соціальна позиція, освітнє середовище, студентське самоврядування.*

The article depicts the specific features of educational work at pedagogical universities in the conditions of modern challenges, which actualizes the problem of formation of future teacher's social position. Solution of this problem requires solving a number of tasks, namely: ensuring students' awareness of pedagogue's social role and stimulating their social activity, creating a favorable psychological and pedagogical atmosphere in educational environment of university, students' involvement in various activities (student government, volunteer activities, execution of public assignments, etc.).

Key words: *future teacher, pedagogical university, educational work, social position, educational environment, student government.*

Нова модель освіти має базуватися на засадах демократизму й гуманізму та сприяти створенню умов для особистісного розвитку, самореалізації людини. Учителю належить провідна роль у формуванні майбутніх творців нового життя в Україні, у вихованні в них національної свідомості, політичної культури, духовно-етичних якостей і культури поведінки особистості, патріотизму, у забезпеченні становлення культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості.

Перед сучасним учителем постає важливе завдання сформувати в молодого покоління комплекс особистісних якостей характеру, найважливіших людських почуттів, які б спонукали особистість до позитивних дій і вчинків громадянина, допомагали б формувати відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій, звичаїв, відповідальності за їх збереження і примноження [2]. Ці завдання віднайшли відображення в Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, Концепції національно-патріотичного виховання молоді, законах України «Про вищу освіту», «Про захист суспільної моралі» тощо.

Для забезпечення соціального замовлення з боку сучасної школи майбутньому вчителеві необхідно не тільки оволодіти знаннями, методами та прийомами виховної роботи, але й самому бути гідним громадянином своєї держави з чітко визначеними моральними пріоритетами. Тож постає проблема формування в майбутнього вчителя соціальної позиції, якою більш ніж будь-яким іншим

утворенням внутрішнього світу особистості визначається соціальна стійкість системи її відносин із суспільством, із іншими людьми, вона ефективно впливає на формування свідомості, самосвідомості та професійних якостей студентів [3].

Сформованою соціальною позицією майбутнього вчителя визначається його соціальна зрілість, вона впливає на рівень громадянської свідомості, забезпечує засвоєння основних цінностей і моральних норм демократичного суспільства, оволодіння інструментарієм для аналізу та прийняття оптимальних рішень у конкретних життєвих і професійних ситуаціях. Водночас виховання соціальної позиції майбутнього вчителя досить часто залишається поза увагою завдань, які вирішує педагогічний колектив [2; 3]. У системі роботи багатьох викладачів спостерігається орієнтація лише на формування фахових знань, умінь і навичок, а питання виховання, у тому числі формування соціальної позиції студентів, не вирішуються.

Указана проблема набуває особливої гостроти за сучасних умов. Глобальні зміни в соціальній, політичній та економічній сферах життя України, для яких характерними є нестабільність і суперечливість громадянських цінностей та ідеалів у суспільстві.

Забезпечити оптимальний перебіг процесів професійного становлення й розвитку студентів педагогічного університету, у тому числі формування їхньої соціальної позиції, дає можливість педагогічно доцільно організоване *освітнє середовище вищого навчального закладу*, яке розглядаємо як сукупність матеріальних і духовних умов, факторів, відносин, що створюються в закладі та значною мірою впливають на формування людини, на її розвиток, виховання, освіту, соціалізацію як особистості, а також сприяють спільному розв'язанню проблем і співучасті в діяльності, спрямованій на реалізацію можливостей суб'єктів педагогічного процесу, виявлення їхньої творчої індивідуальності [2].

Особливості *освітнього середовища педагогічного університету* зумовлюються його пріоритетними завданнями: удосконалення підготовки майбутніх учителів, розвиток особистісних і професійних характеристик кожного студента, розкриття талантів і здібностей, духовного та інтелектуального потенціалу особистості.

Для успішного формування соціальної позиції майбутніх учителів необхідне усвідомлення студентами соціальної ролі педагогічної професії. У майбутнього педагога варто сформувати установку на виконання у своїй професійній діяльності соціальних функцій, що сьогодні через об'єктивні причини значно ускладнилися: захист дитини, усебічна допомога в усіх сферах її життєдіяльності, залучення її в систему соціальних зв'язків, взаємодія із сім'єю та різними інститутами виховання з метою створення оптимальних умов для розвитку особистості, формування її індивідуальності, забезпечення соціалізації. Проте, за даними проведеного нами моніторингу, повною мірою оцінюють високу соціальну місію вчителя лише третина студентів.

Водночас стійку соціальну позицію, як доведено вченими (Л. Калашнікова, В. Радул, М. Твердохлеб та інші), може виявляти лише соціально зріла особистість, яка бере активну участь у суспільному житті, тобто виявляє *соціальну активність*, що характеризується єдністю таких компонентів, як моральна вихованість,

самостійність, відповідальність, комунікативна й пізнавальна активність, ініціативність, лідерські якості, творчість, трудова активність – усе це сприяє успішному співіснуванню особистості в соціумі та спонукає людину до свідомої активної діяльності з метою перетворення на краще або вдосконалення навколишнього середовища й самовиховання [4]. Отже, важливим завданням виховної роботи в педагогічному університеті є *забезпечення усвідомлення студентами соціальної ролі педагога та стимулювання соціальної активності студентів.*

Соціальна позиція вчителя є системою інтелектуального, вольового та емоційно-оцінного ставлення до світу, навколишньої дійсності, до професійно-педагогічних обов'язків. Виявленню власної точки зору, чесному й об'єктивному вираженню свого ставлення до явищ і подій навколишньої дійсності перешкоджає неправильно організована суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів і студентів під час навчальних занять і в процесі позааудиторної навчально-виховної діяльності. З огляду на це, одним з найважливіших завдань виховної роботи зі студентами педагогічного університету є: *створення сприятливої психолого-педагогічної атмосфери під час навчальних занять і в процесі позааудиторної навчально-виховної діяльності для розвитку критичного мислення та виявляння ставлення студентів до подій і фактів у державі та світі, суспільному житті, до інших людей, до власного «Я» як оцінних суджень.*

Знання тільки тоді включаються в загальну структуру особистості, відбивають її позицію, коли вони проходять через сферу її відчуттів і переживань, переростаючи в переконання, і закріплюються на практиці в різних видах діяльності, тобто коли людина є не тільки спостерігачем, а й учасником подій або процесів. Це дає можливість стверджувати, що залучення студентів у практичну діяльність забезпечує цілісність здобутих знань, сприяє виробленню усвідомлених практичних умінь і дій у системі «суспільство-педагог», набуттю необхідного досвіду соціально-педагогічної діяльності. Саме в діяльності майбутній учитель може висловити справжню позицію, реалізувати її в конкретних діях і вчинках. Тому студентів необхідно *залучати в різні види діяльності (самоуправління, волонтерська діяльність, виконання громадських доручень тощо).*

Великий потенціал для вирішення завдань виховання майбутніх учителів має студентське самоврядування, оскільки педагогічно доцільна його організація сприяє розвитку вмінь керувати, організовувати, формуванню таких якостей особистості, як здатність до самопізнання, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення [1; 5]. Участь у різних видах студентського самоврядування, у яких органічно зливаються в єдине ціле педагогічне керівництво наставника й самостійна діяльність студента, студентської групи, передбачає розвиток і вдосконалення виховної діяльності майбутнього вчителя (особливо її організаційного та комунікативного компонентів), формування готовності студента до самостійної педагогічної діяльності, його ініціативності й креативності.

Список використаних джерел

1. Гончаров Д. О. Виховна робота у педагогічному ВНЗ як складник професійної підготовки майбутнього вчителя / Д.О. Гончаров // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ : ДДПУ, 2013. – Вип. LXI. – С. 83-89.
2. Калашнікова Л. Ю. Умови формування соціальної позиції студента / Л. Ю. Калашнікова // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. – Вип. 45. – С.125-34.
3. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посіб. / В. В. Радул [та ін.]; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2007. – 251 с.
4. Твердохлеб М. Соціальна активність – шлях до вирішення проблеми виховання особистості XXI століття / М. Твердохлеб // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2007. – № 23. – С. 144-152.
5. Троцько А. В. Позанавчальна виховна діяльність студентів / А.В. Троцько // Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. – Х. : «ОВС», 2010. – С. 322-390.

УДК 37(091)

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ (20-ТІ – ПЕРША ПОЛОВИНА 30-Х РР. XX СТ.)

Л. А. Штефан, м. Харків

У тезах аналізуються питання розвитку педагогіки як науки в 20-ті – першій половині 30-х рр. XX століття. Особлива увага приділяється зв'язуванню зв'язків педагогіки з такими науками, як філософія, соціологія, педологія, психологія, соціологія; характеристики провідних наукових категорій – мета, завдання, закономірності, принципи, методи наукового пізнання; внеску науковців досліджуваного періоду в розвиток педагогіки як науки.

Ключові слова: наука, закономірності, принципи, методологія, мета, завдання.

The paper depicts the issues of development of Pedagogy as a science in the 1920s – the first half of the 1930s. Particular attention is paid to the connection of Pedagogy with such sciences as Philosophy, Sociology, Pedology, Psychology. Besides, the main research categories like the purpose, objectives, regularities, principles, the research methodology have been thoroughly characterized. The contribution of the researched period scientists' to the development of Pedagogy as a science has also been analyzed.

Key words: science, regularities, principles, methodology, purpose, objectives.

Розвиток педагогіки як науки в Україні в досліджуваний період був пов'язаний з процесами інтеграції наук у єдину систему наук про людину. Аналіз праць вітчизняних учених дозволяє стверджувати, що в цей період (20-і – пер. пол. 30-х рр. XX ст.) особлива увага фахівцями приділялась визначенню зв'язків педагогіки з філософією. До з'ясування даної проблеми серед дослідників існувало три підходи. Одна група науковців (М. Демков, А. Пінкевич, Г. Челпанов) справедливо розглядала філософію як методологічну основу педагогіки. Зокрема, М. Демков відзначав: «Вона (філософія – Л.Ш.) стоїть попереду науки, формулює її